

Værne klosterruin i Rygge

Værne klosterruin (i middelalderen Varna) ligger sør for Moss i Rygge kommune. Den unnselige ruinen ligger relativt utilgjengelig til i en privat park, men besøkes stadig av skoleklasser, historielag og interesserte enkeltpersoner.

Kilde: Riksantikvaren
Foto: Mona Beate Buckholm © Østfoldmuseet

Værne kloster lå på gammel kongsgårdsgrunn, og var det eneste Johannitterklosteret i Norge. Denne ridder- og hospitalordenen hadde sin opprinnelse i Palestina i korstogstiden. Organisasjonen hadde som hovedoppgave å kjempe mot islam, men drev også fattighus, herberger og hospitaler rundt om i Europa. Klosteret er lite kjent. De synlige ruinene ligger i en park med mange store trær. Ruinen tilhører klosterkirken, en gang viet til Johannes døperen. Den ble oppmålt allerede i 1823, og beskrevet

igjen i 1936. Oppmålingsplanen viser kirkens østre deler, det vil si kor og sakristi. Murene er bevart i ca 1 meters høyde og er ca 1,4 meter brede. De består av bruddstein og tegl, lagt i kalkmørtel. Funn av ribbeprofiler av teglstein viser at kirken har hatt gotiske hvelv. Ruinen og området omkring er ikke arkeologisk undersøkt, og ruinene er heller ikke tidligere konserverte.

De lærde er uenige om når Værne kloster ble opprettet og hvilken konge som sto bak. I 1198-99 utstedte paven et privilegiebrev for "hospitalbrødrene". Dette dreier

seg trolig om Værne kloster, men hvorvidt det er en fornyelse av et eldre privilegium, er ikke klart. Sikkert er at i Magnus Lagabøters regelsamling for hirdmennene – "Hirdskrå" fra 1270-årene – finnes en bestemmelse om at disse skulle betale avgift til hospitalet for å kunne tilbringe sin alderdom der, en middelalderlig versjon av pensjonsforsikring. Klosteret fungerte som hospital for kongens hird fram til 1308. Det hadde en aktiv periode på 1400-tallet, men i 1532 ble klostergodset konfiskert av kronen. I 1570 ble bygningene brent i forbindelse med den nordiske

Ruinen befinner seg i parken ved Værne Kloster Gård

Den korsprydete bautaen minner om stedets historie

syvårskrigen. Etter dette ser det ut som en tornerosesøvn har senket seg over stedet. En korsprydet bauta, trolig fra 1500-tallet, minner om stedets historie.

I 2005 ble vernemyndighetene oppmerksom på at ruinens tilstand var alvorlig, og at noe måtte gjøres raskt. Mørtelen i murene var vasket ut. Mye løs stein var rast ut, og mer var i ferd med å komme. Murkronene har stått åpne, slik at vann har kunnet trenge inn i murene og dels løse opp mørtelen og dels gi frostsprenging. Røttene til de store trærne som vokser tett innpå murene, har også sprengt ut

murverket mange steder. Deler av murene var dessuten kun stablet opp av tegl funnet i området. Dette er svært ustabile murpartier som vil rase ut hvis besøkere klatrer på dem. I 2007 startet arbeidet med å fjerne flere store løvtrær inne i og på ruinen. I løpet av 2009 skal murene istandsettes. Arbeidet vil skje i etapper. Etter at fugene

er renset, må murene tørke ut under et midlertidig tak over en lengre periode før de kan fuges på nytt. Taket er også viktig for at ny kalkmørtel skal herde godt nok. Skjøtselsplan ble utarbeidet i 2006. Riksantikvaren er ansvarlig for arbeidene i samarbeid med eieren og Østfoldmuseet, avd. Borgarsystem Museum.

”

I 1198-99 utstedte paven et privilegiebrev for "hospitalbrødrene". Dette dreier seg trolig om Værne kloster, men hvorvidt det er en fornyelse av et eldre privilegium, er ikke klart.